

Gadymy Gresiyada ylymlary öwrenmeklik üçin ýörite mekdepler döredilipdir. Şol mekdepleriň biri-de Pifagoryň (b.e. öň 570-500 ýý.) mekdebidir. Gadymy grek alymlary diňe bir geometriýa bilen gyzyklanman, eýsem, sanlar nazaryýeti boýunça hem düýpli üstünlikler gazanýarlar. Bu ugurdan belli filosof we matematik Pifagoryň we onuň okuwçylarynyň işleri has meşhurdyr. Pifagor we onuň okuwçylary sanlar nazaryýetinde uly ylmy netijeleri gazanypdylar.

Pifagor özüniň meşhur teoremasyny (orta mekdepde öwrenilýän "Pifagoryň teoremasy") subut edeninden soň 100 sany öküzi Hudaýa sadaka beripdir diýen rowaýat bar. Diogen we Plutarh tarapyndan aýdylýan bu rowaýatyň toslama bolmagy mümkin. Sebäbi belli bolsy ýaly, Pifagor et iýmeýän, diňe ösümlik we süýt önümlerini iýip oňýan (wegetarians) we haýwanlaryň öldürilmegine we ganynyň dökülmegine garşy adam bolupdyr. Biziň üçin Pifagor matematik bolsada, gadymyýetde öz döwürdeşleri ony matematik däl-de, ilki bilen hudaý tarapyn akyl berlen dini adam (pygamber) hasaplapdylar.

Pifagor Hikmonan Samos adasynda eneden dogulýar. Alymyň durmuşy barada örän köp rowaýatlar bar. Olaryň hakykata golaýlygyny anyklamak kyn. Käbir maglumatlara görä, Pifagor biziň eramyzdan öň 580-nji ýyllaryň töwereginde doglup 500-nji ýyllarda aradan çykýar. Pifagor ýaşlyk ýyllarynda ylymlary öwrenmek üçin Müsüre köp sýyahat edýär. Ol Wawilonda 12 ýyl ýaşamak bilen ýerli alymlardan astronomiýany öwrenipdir.

Biziň eýýamymyzdan öň 530-njy ýyllarda Müsürden gaýdyp gelenden soňra, ene topragynda Pifagor öz mekdebini döredýär. Pifagor Hikmonan we onuň okuwçylary sanlar nazaryýetinde uly ylmy netijeler gazanýarlar. Pifagor we onuň okuwçylary sanlara nokatlar görnüşinde garap, bu nokatlary geometrik figuralar görnüşinde ýazýarlar. Sanlaryň häsiýetlerine garap figuraly sanlar, kwadrat, üçburçlyk, başburçlyk, piramidal, dost we şulara meňzeş sanlar düşünjesini girizipdirler.

Maýagözel KULLAÝEWA

Ýagşygeldi Kakaýew adyndaky

Halkara nebit we gaz uniwersitetiniň mugallymy